

Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)

Advies over een voorontwerp van KB houdende het verbod van het op de markt brengen van fosfaathoudende textielwasmiddelen bestemd voor huishoudelijk gebruik

- **Gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet, in een brief van 11 december 2000;**
- **Vorbereid door de Werkgroep Productnormen;**
- **Goedgekeurd door de algemene vergadering van 6 februari 2001 (zie bijlage 1)***

1. Inleiding

- [1] Het voorontwerp van KB stelt een verbod in vanaf 1 juli 2002 om textielwasmiddelen, die bestemd zijn voor huishoudelijk gebruik die in totaal meer dan 0,5% fosfor bevatten, te koop aan te bieden of ter beschikking te stellen aan de eindconsument (art. 1). Vanaf 1 januari 2002 mogen de binnenbrengers, de invoerders of fabrikanten deze producten niet meer ter beschikking stellen aan de verdelers met het oog op het op de markt brengen ervan (art. 2).

Dit voorontwerp van KB werd ondermeer genomen in het kader van de Europese richtlijn 76/464/EEG van de Raad van 4 mei 1976 betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de Gemeenschap worden geloosd.

2. Situering van de problematiek

- [2] Het voorontwerp draagt bij tot het beschermen van het leefmilieu door de eutrofiëring aan te pakken. Dit is het verrijken van het oppervlaktewater met nutriënten of meststoffen. Nutriënten zijn anorganische verbindingen die een belangrijke rol spelen als bouwstof in ecosystemen. Fosfor- en stikstofverbindingen zijn het bekendst, maar ook kaliumverbindingen en kiezelzuur (silicaat) vallen onder deze noemer. Eutrofiëring wijzigt het ecosysteem in het oppervlaktewater grondig. In het watermilieu neemt de hoeveelheid algen enorm toe. Waterplanten verdwijnen omdat het licht niet meer tot op de bodem kan doordringen. Als de algenmassa afsterft, kan het water tijdelijk zuurstofloos worden, waardoor er sterfte optreedt bij dieren.
- [3] De fosfaten (ook: fosforverbindingen) komen door diverse bronnen in het oppervlaktewater terecht. Naast natuurlijke bronnen komt de grootste aanvoer door huishoudelijke, industriële en landbouwactiviteiten. Het aandeel dat deze activiteiten hebben in de eutrofiëring hangt af van plaats tot plaats en verschilt in landelijke regio's van verstedelijkte gebieden.

* 23 van de 28 aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden (zie bijlage 1) keurden het advies goed; er waren 5 onthoudingen (1 van de voor- en ondervoorzitters en de vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties).

- [4] Fosfaten in wasmiddelen vervullen meerdere functies: verwijderen van kalk uit het water, losmaken van de vuildeeltjes, bekomen van een neutrale pH-waarde zodat de werking van de actieve stoffen wordt bevorderd. Om deze functies te behouden in wasmiddelen, moeten fosfaten vervangen worden door meerdere andere stoffen, namelijk door adjuvantia¹, coadjuvantia² en additieven³. Een aantal van deze stoffen zijn eveneens schadelijk voor het milieu, o.a. fosfonaten. Andere zijn het veel minder, zoals zeolieten, natriumcarbonaat en citraat. Wasmiddelen met de vervangproducten zijn even werkzaam, en hebben dezelfde marktprijs als wasmiddelen met fosfaten.
- [5] DETIC (Belgisch-Luxemburgse vereniging van de producenten en verdelers van zepen, cosmetica, wasmiddelen, onderhoudsproducten, hygiëne- en toiletartikelen, kleefstoffen en aanverwante producten) heeft in 1988 een vrijwillige overeenkomst gesloten met de toenmalige minister van leefmilieu, Miet Smet, om huishoudelijke textielwasmiddelen zonder fosfaten op de Belgische markt te promoveren. Het aandeel textielwasmiddelen met fosfaten dat door de consumenten wordt gekocht, is sterk gedaald sedert deze overeenkomst van kracht is geworden. Een overzicht van de evolutie van de aankoop van textielwasmiddelen met of zonder fosfaten door de consumenten, is opgenomen in bijlage (bijlage 4). DETIC staat ook vandaag nog achter de vrijwillige overeenkomst. De stijging van de aankoop van fosfaathoudende wasmiddelen sinds 1998 zou te maken hebben met het op de markt brengen van deze wasmiddelen door niet-leden van DETIC aan concurrerende prijzen. Sommige DETIC-leden hebben daarna om commerciële redenen terug fosfaathoudende wasmiddelen op de Belgische markt gebracht.
- [6] De Europese Richtlijn 91/271/EEG van de Raad van 21 mei 1991 inzake de behandeling van stedelijk afvalwater verplicht de lidstaten om het huishoudelijk en het industrieel afvalwater op te vangen, af te voeren en te behandelen in waterzuiveringsinstallaties. België komt zijn Europese verplichtingen op het vlak van waterzuivering slechts moeizaam na. De voorziene tijdspannes zullen ruim overschreden worden.
- [7] Om de fosfaten uit het afvalwater te halen is er een specifieke behandeling vereist, een defosfatering. Volgens de richtlijn is defosfatering enkel verplicht voor waterzuiveringsinstallaties van meer dan 10 000 inwonerequivalenten⁴ en wanneer het effluent⁵ geloosd wordt in kwetsbare gebieden⁶. In die gevallen moet defosfatering het fosfaatgehalte in het effluent met 80% ten opzichte van het influent⁷ reduceren. Deze verplichting had op 31 december 1998 uitgevoerd moeten zijn. Momenteel is slechts een zeer beperkt deel van de Belgische rioolwaterzuiveringsinstallaties uitgerust met deze techniek.

1 Adjuvans: stof die, zonder zelf werkzaam te zijn, de werking van een (genees)middel ondersteunt
2 Coadjuvans: zelfde functie als adjuvans, maar met meerder stoffen in samenwerking, gemeenschappelijk of tegelijkertijd
3 Additief: toevoegsel met eigen werking (bijv. kleurstof, bewaarmiddel)
4 Inwonerequivalent: de biologisch afbreekbare organische belasting met een biochemisch zuurstofverbruik gedurende 5 dagen van 60 g zuurstof per dag
5 Effluent: gezuiverd afval- of rioolwater dat in het oppervlaktewater wordt geloosd
6 Kwetsbare gebieden: gebieden die door de lidstaten als dusdanig worden gekwalificeerd op basis van de criteria van bijlage II van de richtlijn
7 Influent: het ongezuiverde, verzamelde afvalwater dat bij een rioolwaterzuiveringsinstallatie ter zuivering binnenkomt

- [8] Door de feitelijke ruimtelijke ordening in ons land zal ongeveer 30% van de huishoudens nooit aangesloten kunnen worden op collectoren.

3. Opmerkingen

- [9] De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) stelt vast dat de vrijwillige overeenkomst (zie par. 5) vrij goed heeft gefunctioneerd tot 1998. De Raad betreurt dat er sindsdien *free riders* bijgekomen zijn, dit zijn ondernemingen die zich niet aangesloten hebben bij de overeenkomst en er baat uit halen deze niet te respecteren. De Raad denkt dat dit voorontwerp-KB ertoe bijdraagt *free riders* geen kans meer te geven.
- [10] De FRDO kan instemmen met de bedoeling van dit voorontwerp-KB, met name om het probleem van de eutrofiëring op een brongerichte wijze te verhelpen.
- [11] De slechte situatie in België op het vlak van waterzuivering en de ongunstige ruimtelijke ordening, zijn volgens de FRDO extra redenen om het probleem van de eutrofiëring bij de bron aan te pakken.
- [12] De Raad beseft dat het probleem van de eutrofiëring niet alleen wordt veroorzaakt door gezinnen, onder meer door het gebruik van fosfaathoudende textielwasmiddelen. Ook de industrie en de landbouw dragen bij tot de afzetting van fosfaten in oppervlaktewateren. Om daadwerkelijk tegemoet te komen aan de problematiek van eutrofiëring als gevolg van fosfaten, dienen uiteraard ook preventieve maatregelen te worden genomen bij deze doelgroepen. Een voorbeeld hiervan is het treffen van maatregelen in het kader van het gewestelijk mestbeleid. Daarnaast moet de richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater ook een bijdrage leveren tot het verminderen van fosfaten in oppervlaktewateren.
- [13] De Raad merkt op dat het verbod op fosfaten ertoe kan leiden dat de producenten overschakelen op een mix van stoffen, waaronder schadelijke waterontharders kunnen zitten. Het toelaten van 0,5% fosfor in de huishoudelijke textielwasmiddelen laat zelfs expliciet het gebruik toe van fosfonaten. Fosfonaten spelen een belangrijke rol bij het in oplossing brengen van zware metalen. Fosfonaten hebben een lage afbreekbaarheid. Wanneer ze in het waterzuiveringsslib terechtkomen, kunnen ze er voor problemen zorgen.
- [14] Fosfaten bevinden zich ook in allerlei andere was- en reinigingsmiddelen, ondermeer in textielwasmiddelen voor industrieel gebruik en in machinale vaatwasmiddelen, die beide buiten het toepassingsgebied van het voorontwerp vallen.
- [15] De FRDO vestigt de aandacht op de problematiek van de was- en reinigingsmiddelen in hun totaliteit, onder meer omwille van milieuproblemen die kunnen ontstaan door het gebruik van adjuvantia en oppervlak-actieve stoffen.
- [16] De hierboven vernoemde voorbeelden tonen aan dat de milieuproblematiek met betrekking tot was- en reinigingsmiddelen complex is. De eliminatie van fosfaten in textielwasmiddelen met het oog op de reductie van het fosfaatgehalte in de oppervlaktewateren is een eerste stap in een totale aanpak van was- en reinigingsmiddelen. Verdere stappen moeten worden gezet. De Raad is van oordeel dat de problematiek het best op Europees niveau kan worden

aangepakt. België moet hierbij een actieve rol spelen. Een geïntegreerd productbeleid kan verschillende instrumenten aanwenden, namelijk juridische (bijvoorbeeld productnormen), economische en communicatieve instrumenten, gericht op het terugdringen van het gebruik van schadelijke stoffen. De bedoeling hierbij is dat producenten van ongewenste stoffen voldoende tijd krijgen om over te schakelen op de minder schadelijke alternatieven.

- [17] Sommige leden van de FRDO – 1 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming, 2 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking, 1 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen, de vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties en van de energieproducenten en 1 vertegenwoordiger van de wetenschappelijke milieus – vinden dat de regulering van fosfaten in textielwasmiddelen voor huishoudelijk gebruik op Europees vlak had moeten gebeuren.
- [18] Sommige leden van de FRDO – 2 van de voor- en ondervoorzitters, 4 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming, de vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking, 1 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen, 2 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties en 5 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus – stemmen ermee in dat België eenzijdig dit initiatief heeft genomen.
- 1 van de voor- en ondervoorzitters, 1 vertegenwoordiger van de wetenschappelijke milieus en de vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties onthouden zich over de 2 voorafgaande paragrafen.
- [19] In art. 1 van het voorontwerp stemt de Nederlandstalige tekst niet helemaal overeen met de Franstalige tekst. Het woord “fosfaathoudend” moet in het Nederlands worden geschrapt.

Bijlagen

1. Aantal aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden op de algemene vergadering van 6 februari 2001

- 3 van de 4 voor- en ondervoorzitters
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming
- de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking
- 1 van de 2 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties
- 1 van de 2 vertegenwoordigers van de energieproducenten
- 5 van de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus (*)

Totaal: 28 van de 38 stemgerechtigde leden (*)

(*) momenteel is 1 vertegenwoordiger van de wetenschappelijke milieus niet aangeduid

2. Vergaderingen ter voorbereiding van dit advies

De werkgroep productnormen vergaderde op 15 en 22 januari 2001 om dit advies voor te bereiden.

3. Personen die aan de voorbereiding van dit advies meewerkten

Stemgerechtigde leden van de Raad of hun vertegenwoordigers

- Prof. Luc LAVRYSEN (UG), werkgroepvoorzitter
- Mevr. Esmeralda BORGIO (Bond Beter Leefmilieu, BBL)
- Mme Anne DE VLAMINCK (Inter-Environnement Wallonie, IEW)
- Dhr. Claude KLEIN (Federatie van de Chemische Industrie van België, Fedichem)
- Mme Edilma QUINTANA (Centre National de Coopération au Développement, CNCD)
- Mme Catherine ROUSSEAU (Centre de Recherche et d'Information des Organisations de Consommateurs, CRIOC)
- Mme Karola TASCHNER (Bureau européen de l'Environnement, BEE)
- Dhr. Paul VAN CAPELLEN (Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties, OIVO)

Uitgenodigde experts

- M. Joël WINKIN (Fedichem, Société chimique Prayon-Rupel)
- M. Chris THORNTON (Fedichem, European Chemical Industry Council (CEFIC) - Centre Européen d'Etudes des Polyphosphates)
- M. David WARNANT (Fedichem, DETIC)

Personeel van het secretariaat

Mevr. Stefanie HUGELIER

3. **Grafiek: aankoop door consumenten van textielwasmiddelen voor huishoudelijk gebruik met of zonder fosfaten (bron: DETIC)**

